

Албер Камю МИТЪТ ЗА СИЗИФ

Боговете бяха осъдили Сизиф да бутва безспир цяла скала до върха на една планина, откъдето камъкът отново се търкулваше поради тежестта си. Те бяха помислили не без право, че няма по-страшно наказание от безполезния и безнадежден труд.

Ако вярваме на Омир, Сизиф бил най-послушният и най-благоразумният между смъртните. Според друго предание обаче той имал разбойнически наклонности. Не виждам никакво противоречие в това. Мненията за мотивите, довели го до участието на безполезен работник в ада, се различават. Първо го обвиняват в лекомислено отношение към боговете. Той издал техните тайни. Юпитер откраднал Егина, дъщерята на Азоп. Изненадан от изчезването ѝ, бащата се оплакал на Сизиф. Той Знаел за отвличането и предложил на Азоп да му каже къде е дъщеря му, ако даде вода на цитаделата в Коринт. Пред небесните мълници предпочел благодатта на водата. За наказание бил изпратен в ада. Омир също разказва, че Сизиф оковал Смъртта. Плутон не могъл да понесе гледката на опустялото си и притихнало царство. Бързо преизвестил бога на войната, който изтръгнал Смъртта от ръцете на нейния победител.

Разказват също, че пред прага на смъртта Сизиф неблагоразумно пожелал да провери любовта на жена си. Той ѝ наредил да не го погребва, да хвърли тялото му посреж градския площад. Сизиф бил изпратен в ада. Разгневен от подобна покорност, толкова противоположна на човешката любов, той издействувал от Плутон разрешение да се върне на земята, за да накаже жена си. Но когато отново видял света, когато пак се насладил на водата и

слънцето, на затоплените камъни и на морето, отказал да се върне в пъкления мрак. Подканите, гневът и предупрежденията не послужили за нищо. Той живял още много години в залива, край блесналото море, сред земните наслади. По необходимост боговете се намесили... Меркурий дошъл, уловил дръзкият смъртен за яката, отнел му радостите и го отвел насила в ада, където му били приготвили камъка.

Вече е ясно, че Сизиф е абсурдният герой. Абсурден колкото със страстите, толкова и с мъчението си. Презрешието към боговете, омразата към смъртта и жаждата за живот му донесли това неизразимо изтезание, в което цялото съществуване се напъга заради нещо неосъществимо. Това е цената, с която се заплащат земните страсти. Нищо не се разказва за Сизиф в ада. Митовите са създадени, за да може въображението да им вдъхне живот. В този мит съзираме само едно тяло, напрегнато, силно, за да повдигне огромен камък, да го избута и да го извлече безброй много пъти по наклона; съзираме сгърченото лице, бузата, долепена до камъка, рамото, на което е опряна покритата с глина грамага, крака, който я поддържа, плътната презръдка, чисто човешката сигурност на двете ръце, пълни с пръст. В края на това гъло усилие, измерено с простора без небе и времето без дълбочина, целта е достигната. И Сизиф гледа как камъкът се търкулва бързо към онзи свят долу, откъдето той ще трябва отново да го занесе до върховете. И пак слиза в равнината.

Именно в това завръщане, през тази пауза ме интересува Сизиф. Лице, което се измъчва тъй близо до камъните, само се превръща в камък! Виждам как този човек отново слиза с тежка, но равномерна стъпка към изтезанието, до чийто край никога няма да стигне. Този час, в който за малко си отгъхва и който неминуемо идва, както и неговото нещастие, е часът на съзнаването. Във всеки един от тези мигове, когато напуска върховете и навлиза малко по малко в убежищата на боговете, той надвишава съдбата си. Той е по-силен от своята скала.

Този мит е трагичен, защото героият му е съзнателно съществуване. И действително що за мъчение би било това,

ако надеждата да успее го поддържаше на всяка крачка? Работникът днес работи цял живот, има все едни и същи задачи и тази съдба е не по-малко абсурдна. Но тя става трагична само в редките моменти, когато той я осъзнава. Сизиф, божи пролетарий, безпомощен и разбунтувай, знае колко безмерна е жалката му участ. Това мисли той, докато слиза. Прозорливостта, която би трябвало да представлява неговото мъчение, изчерпва същевременно неговата победа. Всяка съдба може да се превъзмогне с презрение.

Както има дни, когато слизането причинява болка, така то може да донесе и радост. И това съвсем не са празни приказки. Представям си също как Сизиф се завръща към своята скала, а болката е била само в началото. Когато земните образи са още ярък спомен, когато жаждата за щастие натежи прекалено, тъгата се надига в сърцето на човека: това е победата на скалата, това е самата скала. Трудно се издържа товарът на безграничното отчаяние. Това са нашите нощи в Гетсиманската градина. Но смазващите истини загиват, щом бъдат разпознати. Така Егип отначало се покорява на съдбата, без да го знае. Трагедията му започва в момента на познанието. Но в същия миг, спял и отчаян, той узнава, че единствената му връзка със света е прохладната ръка на една девойка. Тогава прозвучават тези величави думи: „Изживените години и висотата на духа ми ме карат да смятам, че въпреки толкова изпитания всичко е добре.“ Егип на Софокъл, както Кирилов на Достоевски, дава по този начин израз на абсурдната победа. Античната мъдрост достига съвременния героизъм.

Невъзможно е да открием безсмислието, без да се изкушим да напишем ръководство за щастие. — „Хайде де! При такива ограничени възможности?...“ Съществува обаче един-единствен свят. Щастие и безсмислие са две деца на една и съща земя. Те са неделими. Погрешно би било да твърдим, че щастие се ражда естествено от абсурдното откритие. Има също случаи, когато усещането за абсурда се поражда от щастие. „Смятам, че

всичко е добре“ — казва Егип и тези думи са свещени. Те отекват в грубата и ограничена вселена на човека. Те свидетелствуват, че всичко не е и не е било изчерпано. Те прогонват от този свят един бог, влязъл в него с неудовлетвореността и жаждата за безполезна мъка. Те превръщат съдбата в човешко дело, което хората трябва съвместно да определят.

Тук е цялата безмълвна радост на Сизиф. Неговата съдба му принадлежи. Скалата му е негова вещ. Освен това, когато съзерцава мъката си, абсурдният човек кара да замлъкват всички идоли. В света, внезапно възврънат към своето безмълвие, се надигат хилядите възхитени малки гласове на земята. Несъзнателни и загадъчни навици, зов на всички лица, те са необходимата друга страна, цената на победата. Няма слънце без сянка, трябва да познаваме нощта. Абсурдният човек потвърждава това и усилието му няма никога да завърши. Ако съществува лична съдба, няма да има друга, която да стои над нея, а ако все пак има, той я счита за неизбежна и презряна. Колкото до останалото, той се смята господар на своите дни. В този особен миг, когато човекът се обръща към преживяното, Сизиф, завръщайки се към скалата си, съзерцава този низ от несвързани действия, които са съдбата му, създадена от него, завършена пред взора на паметта му и запечатана накрая от смъртта. Убеден по този начин в дълбоко човешкия произход на всичко човешко, като слепец, който желае да прогледне и който знае, че нощта е безкрайна, той е винаги в движение. Скалата продължава да се търкала.

Ще оставя Сизиф в подножието на планината! Човек винаги намира отново своя товар. Но Сизиф проповядва висша вяност, която отрича боговете и повдига скали. Той също смята, че всичко е добре. Този свят, останал завинаги без господар, не му се вижда нито безплоден, нито жалък. Дори поотделно всяко зрънце от този камък, всяко парче материя от тази планина, изпълнена с мрак, представлява един свят. Самата борба на порива към върховете е достатъчна, за да изпълни човешкото сърце. Трябва да си представяме Сизиф щастлив.